

Gorodnichenko Yu.V.

Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

FOREIGN EXPERIENCE SUPERVISION AND CONTROL OF THE STOCK MARKET AND USING IT FOR UKRAINE

Summary

This paper focuses on improving the areas of supervision and control (state regulation) stock market. By carrying out the analysis, it can be argued that the market is not controlled by state monopolies leads to excessive stratification of the population, unemployment and social unrest. These shortcomings are most clearly manifested in the period of transition in terms of breaking the socio- economic system, because in such periods the stock market requires special supervision.

Keywords: market, stock market of Ukraine, government regulation, directive, financial instrument, investment firm, investment services and activities, financial regulator, the European system of financial supervisors.

УДК 330.3:005.56

ПЕРСПЕКТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Довбенко В.І.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглянуто питання налагодження взаємодії учасників інноваційного процесу з метою формування умов для продуктивної співпраці задля досягнення поставлених цілей розвитку. Проаналізовано існуючий досвід застосування моделей «потрійної спіралі», «трикутника знань» та «відкритих інновацій». Запропоновано підходи до активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств за рахунок співпраці з університетами і збалансування інтересів усіх сторін-учасників інноваційного процесу.

Ключові слова: інноваційний розвиток, кластерні інноваційні структури, трансфер знань і технологій, потенціал взаємодії учасників, інноваційна культура, моделі потрійної спіралі, трикутника знань та відкритих інновацій.

Постановка проблеми. У сучасному світі в епоху інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відбувається швидка інтеграція науки, освіти та інновацій, яка має на меті забезпечення розвитку трудових ресурсів відповідно до реальних потреб економіки. Це вимагає посилення зв'язку між суб'єктами навчальної, дослідницької, інноваційної та господарської діяльності з метою досягнення поставлених цілей розвитку за рахунок пристосування до роботи в умовах швидких змін і високої конкуренції. Однак в умовах України без радикального реформування економіки, її переорієнтації на інноваційну модель розвитку неможливо зближити вершини «трикутника знань» – вищу освіту, наукові дослідження та інноваційну діяльність. Вирішення подібних завдань передбачає зацікавлену активну участь всіх учасників інноваційного процесу із урахуванням сучасних тенденцій розвитку науки й передових технологій та вимог щодо партнерської взаємодії сторін у постіндустріальну епоху відповідно до концепцій відкритих інновацій та «потрійної спіралі» (держава-бізнес-університети). Економіка України зазнає значних втрат в результаті застосування застарілих технологій у бізнесі та побуті, що призводить до хронічної нестачі інвестицій в інноваційну сферу та високотехнологічні галузі. Тому з року в рік не вирішуються завдання переходу вітчизняної економіки на інноваційно-інвестиційну модель розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інноваційного розвитку та взаємодії учасників інноваційного процесу досліджували такі вчені як С. Бай, В. Геєц, П. Друкер, Г. Іцкович, І. Макаренко, Р. Нельсон, М. Портер, Б. Санто, С. Соколенко, В. Соловйов, Б. Твісс, Л. Федулова, К. Фрімен, Ф. Хайєк, Й. Шумпетер,

Г. Чесбро, Н. Чухрай та багато інших науковців. Вони звертають свою увагу на різні аспекти інноваційної діяльності та форми взаємодії її учасників. Так С. Бай та К. Яцишина підкреслюють, що сучасні дослідження проблем формування та ефективного функціонування інноваційних моделей розвитку національних економік переконливо доводять важливість перебудови взаємовідносин між державою, освітніми, науково-дослідними установами та бізнесом у сфері продукування та комерціалізації інновацій, що відповідає концепції «потрійної спіралі», запропонованій Генрі Іцковичем [1]. Разом з цим важливо налагодити процес продукування передових знань, так як у сучасних умовах важливо навчитися швидко оновлювати знанневий потенціал з метою приведення його у відповідність до швидко зростаючих потреб інноваційного оновлення виробництва й інших сфер діяльності на засадах ресурсозбереження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. За умов глобалізації економіки і швидкого поширення ІКТ потребують уточнення підходи до формування такого інноваційного потенціалу розвитку, який би відповідав запитам як держави, так і освіти, науки та бізнесу в інтересах усього суспільства. У публікаціях на дану тему немає єдності думок стосовно організації переходу на інноваційну модель розвитку економіки країни, так як точаться дискусії з приводу вибору пріоритетних напрямів досліджень і послідовності виконання окремих етапів робіт. Особливо актуальними є завдання формування адекватного вимогам сучасності механізму ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, який би сприяв створенню умов для підтримки старт-апів та інших інноваційних структур, націлених на комерціалізацію

наукових ідей та розробок. Це вимагає створення сучасної інноваційної інфраструктури для підтримки вітчизняних новаторів, винахідників, учених у процесі їх взаємодії з бізнес-структурами, а також процесів трансферу технологій і комерціалізації результатів наукових розробок.

Мета статті. Головною метою роботи є визначення форм та характеру взаємодії учасників інноваційного процесу та їх ролі в інноваційному процесі для формування оптимальних умов генерації ними нових ідей і подальшого втілення останніх в перспективні наукові розробки та забезпечення їх своєчасної комерціалізації. Дані завдання розглядаються із врахуванням стану вітчизняної економіки і перспектив її переходу на інноваційну модель розвитку.

Виклад основного матеріалу. Відмінною рисою сучасної економіки є її переорієнтація на нематеріальні ресурси за рахунок формування та ефективного використання інтелектуального капіталу, заснованого на передових знаннях порівняно з попередніми етапами її розвитку, коли основну роль відігравали чинники доступності природних ресурсів і дешевої робочої сили. У розвинутих країнах світу центром відтворення інтелектуального потенціалу суспільства є університет, як організація, котра забезпечує відтворення інтелектуальної еліти, яка у подальшому вносить свій вклад у соціально-економічний розвиток суспільства. Однак для створення умов повноцінного оновлення потенціалу знань на інноваційній основі важливою є взаємодія багатьох сторін, які мають бути кровно зацікавленими в досягненні поставлених цілей розвитку. Зрозуміло, що для продуктивної взаємодії учасників інноваційного процесу необхідною умовою є певний баланс їх інтересів, досягнення якого можливе тільки за умов постійної й плідної співпраці та довіри один до одного.

До основних сторін, які приймають участь в інноваційній діяльності, відносять державу, бізнес та науку (у передових країнах світу дана роль покладається переважно на університети). Вони постійно взаємодіють між собою, однак характер даної взаємодії змінюється. Якщо декілька десятиліть тому переважали бюрократичні структури «командного» типу з великою кількістю рівнів ієрархії, то в нинішніх умовах відбувається інтенсивний перехід до гнучких мережевих структур, де превалюють горизонтальні зв'язки між учасниками господарських та інноваційних процесів. У результаті формується новий тип відносин сторін, який знайшов своє відображення у широко відомій моделі потрійної спіралі [2].

Успішне застосування моделі потрійної спіралі можливе за умов, коли держава, університети і бізнес прикладають спільні зусилля задля досягнення поставлених цілей. Як правило, ініціатором виступає держава або регіональні органи влади, які організують проведення спільних дискусій із вченими та підприємцями щодо економічного розвитку держави й конкретних регіонів. У результаті подібних заходів на основі взаємних домовленостей створюють інноваційні структури, відповідальні за науково-технічний розвиток регіону. Коли нові знання стають основою для створення нових підприємств, у моделі потрійної спіралі починає домінувати роль університетів, а держава і бізнес надають допомогу процесам здійснення наукових досліджень. На цьому етапі створюються дослідницькі центри, прискорюються наукові дослідження, університети отримують додаткові ресурси від держави і бізнесу для проведення наукових досліджень. Наступний етап

розвитку потрійної спіралі пов'язаний із трансформацією учасників, коли вони беруть на себе додаткові функції із вирішення нових завдань в галузі інновацій. Так, університети за підтримки держави можуть сприяти створенню старт-апів, організувати трансфер технологій, а підприємства – створювати структури, які забезпечують навчальний процес і проведення наукових досліджень. Модель потрійної спіралі передбачає перехід людей з однієї спіралі в іншу, наприклад, з бізнесу в університет чи з університету в органи влади, що стимулює генерацію нових ідей, створення спільних проектів, забезпечує взаєморозуміння між складовими потрійної спіралі [1, с. 7].

В Україні потенціал вищих навчальних закладів використовується недостатньо. Основна роль у проведенні наукових досліджень відводиться фундаментальній науці, однак за умов постійного недофінансування науки й освіти результати фундаментальних досліджень часто не переходять на наступні стадії, що знижує загальну ефективність вкладень у наукову сферу. Існуючий стан справ не покращується вже значний період часу, а перспективні молоді вчені шукають застосування своїм талантам у зарубіжних університетах та дослідницьких центрах.

У ряді наукових праць поряд із поняттям моделі потрійної спіралі зустрічається поняття «трикутник знань» (Triangle of Knowledge). Стратегія інноваційного розвитку передбачає своєчасне набуття і підтримання суб'єктами економічної діяльності конкурентних переваг. Досягти цього у сучасних умовах можна лише за умов оптимального поєднання таких складових як високоякісна освіта і відповідні професійні навички працівників, ведення передових наукових досліджень, належний рівень ділової репутації учасників інноваційного процесу. Діяльність сучасного університету охоплює всі елементи «трикутника знань» (освіта, дослідження та інновації). Це дає шанс отримати ефект синергії і суттєво посилити ступінь розвитку кожної із складових «трикутника знань», зокрема, успішного вирішення як завдань трансферу інновацій, так і генерації нових знань для розвитку технологій [3].

Статус сьогоденного університету в суспільстві і державі визначає нову функцію університету – функцію інтегратора знань. Університет стає провідним учасником і організаційним посередником інтеграції освітніх і наукових структур з виробництвом, культурними установами, владними структурами. Метою цієї інтеграції є вирішення міждисциплінарних завдань освіти і науки, а також впровадження інноваційної діяльності. Реалізації сьогодення вимагають від університету концентрації ресурсів для вирішення великих виробничих проблем, або державного замовлення (інноваційних програм). Для цього формуються тимчасові творчі колективи із співробітників різних організацій, на чолі яких повинні стояти ініціативні лідери, здатні залучати у процес досліджень для вирішення нестандартних завдань студентів.

Для успіху процесу формування привабливого середовища сприйняття інновацій у процесі трансферу знань слід звернути увагу на такі питання:

- 1) новизна, актуальність, затребуваність знань;
- 2) мережі передачі, канали доступу та форми розповсюдження інформації;
- 3) створення сучасних баз даних на основі концепції «open innovation»;
- 4) підвищення мобільності носіїв знань шляхом налагодження співпраці з партнерами в інших країнах;

5) формування сучасних програм навчання та підвищення кваліфікації наукових кадрів протягом усього життя із наданням пріоритетних можливостей ведення спільних досліджень із зарубіжними колегами.

Концепція (модель) відкритих інновацій Г. Чесбро націлює учасників інноваційного процесу на ефективні форми взаємовигідної співпраці з метою задоволення перспективного попиту споживача. Її застосування дозволяє набагато ефективніше (ніж це мало місце за умови «закритих інновацій») досягати цілей і запланованих результатів. За умов необхідності забезпечення інноваційного розвитку зростають витрати на проведення НДДКР. Їх здійснення вимагає все більш широкої кооперації потенційних учасників інноваційного процесу. Так загальний бюджет на R&D корпорацій США у 2010 р. перевищив 310 млрд. дол. Для розвитку ризикованих напрямків розвинуті країни розвивають мережі венчурних компаній. За даними Європейської асоціації венчурного капіталу (EVCA) в Європі створено і функціонує більше 8000 активних корпоративних венчурних програм. Стає зрозумілою необхідність залучення зовнішніх знань для активізації досліджень. Так половину своїх інноваційних продуктів Procter&Gamble створює за участю зовнішніх винахідників [4].

Досвід ЄС з активізації інноваційної діяльності повинен ширше застосовуватися і в Україні для усунення перешкод на шляху взаємовигідної співпраці і створення умов для формування нового конкурентоспроможного потенціалу розвитку економіки. Утворення Інноваційного Союзу в ЄС передбачає зміцнення бази знань, виведення на ринок нових продуктів, поширення вигод від інновацій, удосконалення процесів трансферу технологій.

З метою комерціалізації результатів наукових розробок у США університети спільно з іншими учасниками ринку інновацій створюють центри трансферу технологій, які надають необхідні консультативні послуги зацікавленим особам, допомагають у пошуку та залученні інвестицій в інноваційні проекти та у процес комерціалізації результатів наукових розробок. Найбільшу потенційну прибутковість має власне виробництво у вигляді частки в підприємстві. За принципом венчурного інвестування, у випадку успіху вартість такої частки може зрости у десятки разів. Другою високоприбутковою формою трансферу є видача ліцензій. Якщо рівень зацікавленості у розробці високий і існує її надійний патентний захист, то ліцензійні платежі можуть досягати значних розмірів.

Країни ЄС порівняно із США відчувають серйозніші проблеми, пов'язані із втратою позицій у світовій торгівлі, внаслідок недостатньої ефективності інноваційної діяльності, що проявляється у падінні рівня патентної й науково-дослідної (R&D) діяльності та слабкій віддачі інвестицій у розвиток ІКТ. Це передбачає необхідність збільшення вкладень у НДДКР (відносно ВВП) і підвищення їх ефективності. З метою реалізації даних завдань Програмою «Стратегії та інфраструктура регіональних інновацій та технологічного трансферу» (Regional Innovation and Technology Transfer Strategies and Infrastructure – RITTS) передбачено створення відповідної інфраструктури для покращення умов інноваційної діяльності, підвищення значущості інноваційних процесів у забезпеченні конкурентоспроможності та економічного зростання регіонів [5, с. 271-274].

З метою активізації інноваційної діяльності та трансферу технологій Комісією Європейських співтовариств у 2008 р. прийнято Кодекс практики для університетів та інших державних науково-дослідних організацій, який передбачає ефективне використання наукових результатів за рахунок заходів із сприяння передачі знань на національному рівні та Створенні Європейського дослідницького простору. При цьому передбачається підтримка розвитку потенціалу трансферу знань і навичок в університетах та державних науково-дослідних організаціях і здійснення заходів з підвищення інформованості та навичок студентів, особливо у сфері науки і техніки – щодо інтелектуальної власності, передачі знань та підприємництва [6, с. 144-145].

Успіх виходу на ринок учасників співпраці у сфері інноваційної діяльності із новими продуктами залежить від рівня інноваційної культури, яка має вивести на новий рівень взаємовідносини науки, освіти та культури, бізнесу, споживачів та держави, та повинна задавати тон в усіх процесах суспільних перетворень. Сучасна інноваційна культура покликана сприяти швидкому та безперешкодному доступу до сучасних досягнень науки і техніки; покращенню інвестиційного клімату; переорієнтації інвестиційних потоків на інноваційну діяльність; підвищенню екологічної свідомості. Позитивним прикладом формування та поширення інноваційної культури в науці і бізнесі є діяльність Європейської фундації управління якістю (EFQM), яка об'єднала інтереси успішних компаній, дослідницьких центрів та суспільства.

Однією з основних причин успіху кластерних форм співпраці за умов ринкової економіки є ліквідація багатьох штучних обмежень стосовно трансферу знань та формування елементів нової інноваційної культури. У кінцевому випадку трансфер знань та інновацій за умов переходу на модель відкритих інновацій та налагодження плідної співпраці учасників інноваційного процесу у кластерних структурах забезпечує своєчасну актуалізацію бази знань про перспективи розвитку економіки за рахунок безперешкодного доступу до інформації; інтенсифікує процеси обміну досвідом та необхідними даними у різних сферах діяльності; забезпечує системний характер ведення досліджень; сприяє процесам формування нової інноваційної культури; створює можливості для ефективної діяльності кластерів за рахунок підтримки змагальності та взаємовигідного співробітництва сторін у сфері інноваційної діяльності.

Висновки і пропозиції. У статті на основі аналізу існуючого стану взаємодії учасників інноваційного процесу в Україні та передового досвіду застосування моделей потрійної спіралі, трикутника знань та відкритих інновацій виявлено причини, що гальмують процес переходу на інноваційну модель розвитку. Встановлено невідповідність існуючого рівня співпраці учасників інноваційної діяльності, а також недооцінювання ролі дослідницьких університетів у забезпеченні умов для трансферу технологій та своєчасної комерціалізації результатів наукових розробок. Сформульовано основні завдання для досягнення успіху у процесі формування привабливого середовища сприйняття інновацій у процесі трансферу знань і технологій. Подальші дослідження мають виявити нові можливості сприяння процесам налагодження активної взаємодії учасників інноваційного процесу в Україні.

Список літератури:

1. Бай С.І. Співробітництво в триаді «Держава – наука – бізнес»: проблеми та шляхи вирішення /С.І. Бай, К.В. Яцишина. БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 10. – С. 6-11.
2. Etzkowitz H. Triple Helix: University, Industry, Government. Innovation in Action: Monograph./ Н. Etzkowitz – NY: OXON, 2008. – Р. 157.
3. Калиновская Т.Г. Треугольник знаний как фактор инновационного развития // Т.Г. Калиновская, С.А. Косолапова, А.В. Прошкин. Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 10. – С. 118-120.
4. Денисов Д. Модель открытых инноваций. /Д. Денисов. «Бизнес-журнал», № 6, 2011.
5. Довідник з європейської інтеграції /під ред. д.е.н., проф. Чернеги О.Б. – Львів. «Магнолія 2006». – 2012. – 383 с.
6. Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Європейському Союзі та державах-членах ЄС /за ред. Г. Авідора, Ю. Капці. – К. : Фенікс, 2011. – 704 с.

Довбенко В.И.

Национальный университет «Львовская политехника»

**ПЕРСПЕКТИВЫ АКТИВИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ
УЧАСТНИКОВ ИННОВАЦИОННОГО ПРОЦЕССА В УКРАИНЕ****Аннотация**

В статье рассмотрены вопросы налаживания взаимодействия участников инновационного процесса с целью формирования условий для продуктивного сотрудничества и достижения поставленных целей развития. Проанализирован существующий опыт применения моделей «тройной спирали», «треугольника знаний» и «открытых инноваций». Предложены подходы к активизации инновационной деятельности отечественных предприятий за счет сотрудничества с университетами и сбалансирования интересов всех сторон-участников инновационного процесса. **Ключевые слова:** инновационное развитие, кластерные инновационные структуры, трансферт знаний и технологий, потенциал взаимодействия участников, инновационная культура, модели тройной спирали, треугольника знаний и открытых инноваций.

Dovbenko V.I.

Lviv Polytechnic National University

**PROSPECTS OF BOOSTING INTERACTION AMONG
PARTICIPANTS OF THE INNOVATION PROCESS IN UKRAINE****Summary**

The article considers the questions of establishing interaction between participants of the innovation process in order to create the conditions for productive collaboration to achieve its development goals. Existing experience with models of «triple helix», «knowledge triangle» and «open innovation» are analyzed. The approaches to the promotion of innovative activities of domestic enterprises through cooperation with universities and balance the interests of all parties participating in the innovation process are proposed.

Keywords: innovation development, innovation cluster structure, transfer of knowledge and technology, the potential for interaction among participants, innovation culture, triple helix, knowledge triangle and open innovation models.